

Cuprins

TITLUL PRELIMINAR. DOMENIUL DE REGLEMENTARE AL CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ ȘI PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI CIVIL.....	5
Capitolul I. Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă.....	5
Capitolul II. Principiile fundamentale ale procesului civil	46
Capitolul III. Aplicarea legii de procedură civilă	119
CARTEA I. DISPOZIȚII GENERALE	133
TITLUL I. ACȚIUNEA CIVILĂ.....	133
TITLUL II. PARTICIPANȚII LA PROCESUL CIVIL.....	264
Capitolul I. Judecătorul. Incompatibilitatea	264
Capitolul II. Părțile	295
<i>Secțiunea 1. Folosința și exercițiul drepturilor procedurale</i>	<i>295</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Persoanele care sunt împreună reclamante sau pârâte</i>	<i>311</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Alte persoane care pot lua parte la judecată</i>	<i>314</i>
§1. Intervenția voluntară.....	314
§2. Intervenția forțată.....	331
I. Chemarea în judecată a altei persoane.....	331
II. Chemarea în garanție.....	333
III. Arătarea titularului dreptului	338
IV. Introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane	339
<i>Secțiunea a 4-a. Reprezentarea părților în judecată</i>	<i>353</i>
§1. Dispoziții generale.....	353
§2. Dispoziții speciale privind reprezentarea convențională	366
<i>Secțiunea a 5-a. Asistența judiciară</i>	<i>375</i>
Capitolul III. Participarea Ministerului Public în procesul civil.....	378
TITLUL III. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI.....	383
Capitolul I. Competența materială.....	383
<i>Secțiunea 1. Competența după materie și valoare</i>	<i>383</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Determinarea competenței după valoarea obiectului cererii introductive de instanță.....</i>	<i>487</i>
Capitolul II. Competența teritorială.....	500
Capitolul III. Dispoziții speciale	538
Capitolul IV. Incidente procedurale privitoare la competența instanței	564
<i>Secțiunea 1. Necompetența și conflictele de competență.....</i>	<i>564</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Litispendența și conexitatea.....</i>	<i>585</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Strămutarea proceselor. Delegarea instanței</i>	<i>588</i>
TITLUL IV. ACTELE DE PROCEDURĂ.....	597
Capitolul I. Forma cererilor.....	597
Capitolul II. Citarea și comunicarea actelor de procedură.....	599

CAPITOLUL III. Nulitatea actelor de procedură.....	632
TITLUL V. TERMENELE PROCEDURALE.....	636
TITLUL VI. AMENZI JUDICIARE ȘI DESPĂGUBIRI	655
CARTEA A II-A. PROCEDURA CONTENCIOASĂ.....	662
TITLUL I. PROCEDURA ÎN FAȚA PRIMEI INSTANȚE.....	662
Capitolul I. Sesizarea instanței de judecată.....	662
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale</i>	662
<i>Secțiunea a 2-a. Cererea de chemare în judecată</i>	723
<i>Secțiunea a 3-a. Întâmpinarea</i>	769
<i>Secțiunea a 4-a. Cererea reconvențională</i>	772
Capitolul II. Judecata.....	773
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale</i>	773
<i>Secțiunea a 2-a. Cercetarea procesului</i>	785
Subsecțiunea 1. Dispoziții comune	785
Subsecțiunea a 2-a. Excepțiile procesuale.....	798
Subsecțiunea a 3-a. Probele	810
§1. Dispoziții generale.....	810
§2. Dovada cu înscrisuri	830
I. Dispoziții generale	830
II. Înscrisul autentic.....	831
III. Înscrisul sub semnătură privată	834
IV. Înscrisurile pe suport informatic	841
V. Duplicatale și copiile de pe înscrisurile autentice sau sub semnătură privată.....	841
VI. Înscrisurile recognitive sau reînnoitoare	842
VII. Regimul altor înscrisuri.....	842
VIII. Administrarea probei cu înscrisuri	843
IX. Verificarea înscrisurilor	849
§3. Proba cu martori	854
I. Admisibilitatea probei cu martori.....	854
II. Administrarea probei cu martori.....	858
§4. Prezumțiile.....	866
§5. Expertiza	874
§6. Mijloacele materiale de probă.....	885
§7. Cercetarea la fața locului	886
§8. Mărturisirea.....	887
I. Admisibilitatea probei	887
II. Interogatoriul.....	887
§9. Asigurarea probelor	890
Subsecțiunea a 4-a. Administrarea probelor de către avocați sau consilieri juridici.....	892
<i>Secțiunea a 3-a. Dezbaterea în fond a procesului</i>	895
<i>Secțiunea a 4-a. Deliberarea și pronunțarea hotărârii</i>	896
Capitolul III. Unele incidente procedurale	904
<i>Secțiunea 1. Renunțarea la judecată</i>	904
<i>Secțiunea a 2-a. Renunțarea la dreptul pretins</i>	910
<i>Secțiunea a 3-a. Suspendarea procesului</i>	912
<i>Secțiunea a 4-a. Perimarea cererii</i>	955
Capitolul IV. Hotărârile judecătorești.....	973
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale</i>	973
§1. Denumirea, întocmirea și comunicarea hotărârii	973
§2. Efectele hotărârii judecătorești.....	987
<i>Secțiunea a 2-a. Hotărârile date în baza recunoașterii pretențiilor</i>	1041
<i>Secțiunea a 3-a. Hotărârea prin care se încuviințează învoiala părților</i>	1041

CUPRINS

<i>Secțiunea a 4-a. Îndreptarea, lămurirea și completarea hotărârii</i>	1045
<i>Secțiunea a 5-a. Executarea provizorie</i>	1055
<i>Secțiunea a 6-a. Cheltuielile de judecată</i>	1065
TITLUL II. CĂILE DE ATAC	1096
Capitolul I. Dispoziții generale	1096
Capitolul II. Apelul	1129
Capitolul III. Căile extraordinare de atac	1184
<i>Secțiunea 1. Recursul</i>	1184
<i>Secțiunea a 2-a. Contestația în anulare</i>	1279
<i>Secțiunea a 3-a. Revizuirea</i>	1306
TITLUL III. DISPOZIȚII PRIVIND ASIGURAREA UNEI PRACTICI JUDICIARE UNITARE.....	1377
Capitolul I. Recursul în interesul legii	1377
Capitolul II. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prelabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.....	1383
TITLUL IV. CONTESTAȚIA PRIVIND TERGIVERSAREA PROCESULUI.....	1392

TITLUL PRELIMINAR

Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă și principiile fundamentale ale procesului civil

CAPITOLUL I

Domeniul de reglementare al Codului de procedură civilă

OBIECTUL ȘI SCOPUL CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Art. 1. – (1) Codul de procedură civilă, denumit în continuare codul, stabilește regulile de competență și de judecare a cauzelor civile, precum și cele de executare a hotărârilor instanțelor și a altor titluri executorii, în scopul îndeplinirii justiției în materie civilă.

(2) În îndeplinirea justiției, instanțele judecătorești îndeplinesc un serviciu de interes public, asigurând respectarea ordinii de drept, a libertăților fundamentale, a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și persoanelor juridice, aplicarea legii și garantarea supremației acesteia.

Bibliografie: Violeta Belegante, Decebal-Adrian Ghinoiu, *Succintă prezentare a sistemului și soluțiilor legislative preconizate de Proiectul noului Cod de procedură civilă*, în *Dreptul* nr. 2/2010, pp. 11-35; Traian Cornel Briciu, Mirela Stancu, Claudiu Constantin Dinu, Gheorghe-Liviu Zidaru și Paul Pop, *Comentarii asupra modificării noului Cod de procedură civilă prin Legea nr. 310/2018. Între dorința de funcționalitate și tendința de restaurație*, www.juridice.ro (8 februarie 2019); Gheorghe Buta, *Elemente de noutate în Codul de procedură civilă actual în raport cu cel anterior*, în *Studii și cercetări juridice – serie nouă* nr. 3/2018, pp. 99-137; Sevastian Cercel, Daniel Ghiță, *Reflecții asupra unor elemente de reformă ale procesului civil*, în Teodor Bodoașcă, Călina Jugastru, Eugen Hurubă, Virgil Lozneau (coord.), „Liber amicorum Ioan Leș. Contribuții la studiul dreptului privat”, Ed. Universul Juridic, București, 2017, pp. 61-71; Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, *Câteva reflecții în legătură cu soluțiile din doctrină și jurisprudență privind unele probleme ivite în aplicarea noului Cod de procedură civilă*, în *RRDP* nr. 4/2014, pp. 87-114; Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, Claudiu Constantin Dinu, *Impactul noului cod civil asupra unor instituții de drept procesual civil*, în *RRDP* nr. 1/2012, pp. 76-122; Viorel Mihai Ciobanu, *Din nou despre obstrucționarea justiției, intrarea în vigoare a noului cod de procedură civilă, atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii și rolul Curții Constituționale*, în *RRDP* nr. 3/2012, pp. 23-29; Viorel Mihai Ciobanu, *Dialog: Procedura civilă în contextul noului Cod*, în *RRDA* nr. 5/2013, pp. 23-32; Viorel Mihai Ciobanu, *Editorial: Implicații ale intrării separate în vigoare a noului Cod civil și a noului Cod de procedură civilă. Este nevoie ca acesta din urmă să intre în vigoare?*, în *RRDJ* nr. 2/2012, pp. 17-24; Viorel Mihai Ciobanu, Traian Cornel Briciu, *Câteva reflecții în legătură cu soluțiile din doctrină și jurisprudență privind unele probleme ivite în aplicarea noului Cod de procedură civilă*, în *RRDP* nr. 4/2014, pp. 87-115; Viorel Mihai Ciobanu, *Avocatul Poporului, Curtea Constituțională, Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției și noul Cod de procedură civilă*, în *RRDP* nr. 6/2013, pp. 50-65; Mircea Criste, Ioan Gânfălean, *Considerații privind procedura în contenciosul constituțional*, în Teodor Bodoașcă, Călina Jugastru, Eugen Hurubă, Virgil Lozneau (coord.), „Liber amicorum Ioan Leș. Contribuții la studiul dreptului privat”, Ed. Universul Juridic, București, 2017, pp. 79-94; Ion Deleanu, *Avatarurile punerii în aplicare a noului Cod de procedură civilă*, în *RRDJ* nr. 5/2012, pp. 13-26; Ion Deleanu, *Considerații generale și unele observații cu privire la Proiectul Codului de procedură civilă*, în *RRDP* nr. 2/2009, pp. 25-52; Ion Deleanu, *Privire asupra Codului de procedură civilă adoptat prin Legea nr. 134/2010*, în *PR* nr. 9/2010, pp. 15-30; Ion Deleanu, *Observații generale și speciale cu privire la noul Cod de procedură civilă (Legea nr. 134/2010)*, în *Dreptul* nr. 11/2010, p. 11 și urm.; Ion Deleanu, *Dialogul judecătorilor. Forme și implicații ale dialogului judecătorilor*, în *RRDP* nr. 3/2014, pp. 9-36; Ion Deleanu, *Repere ale controlului de convenționalitate, ale controlului de constituționalitate și ale controlului judiciar asupra conceptelor juridice „vagi” în materie procesual-civilă*, în *RRDP* nr. 5/2014, pp. 9-33; Claudiu Constantin Dinu, *Noul Cod de procedură civilă – între tradiție și noutate*, în Traian Cornel Briciu, Marian Nicolae, Paul Pop

(ed. coord.), „In memoriam Viorel Mihai Ciobanu. Dreptul procesual și dreptul substanțial la începutul mileniului al III-lea”, Ed. Universul Juridic, București, 2023, pp. 66-79; Dumitru Dobrev, *Observații și propuneri la Proiectul Legii pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă*, în PR nr. 1/2012, pp. 41-49; Ioan Leș, *Curtea Constituțională și noul Cod de procedură civilă*, în Dan Andrei Popescu, Ionuț-Florin Popa, Sergiu Golub și Marius Harosa (dir.), *In Honorem Dan Chirică. Între dogmatica dreptului și rațiunea practică*, Ed. Hamangiu, București, 2018, pp. 519-528; Octavia Spineanu-Matei, *Câteva diferențe semnificative între Codul de procedură civilă și Regulamentele de procedură ale Curții de Justiție și, respectiv, Tribunalului Uniunii Europene*, în Traian Cornel Briciu, Marian Nicolae, Paul Pop (ed. coord.), „In memoriam Viorel Mihai Ciobanu. Dreptul procesual și dreptul substanțial la începutul mileniului al III-lea”, Ed. Universul Juridic, București, 2023, pp. 1159-1170; Constantin Pintilie, *Aplicarea Constituției de către instanțele judecătorești*, în Monica Gheorghe, Sebastian Spinei (coord.), *Conferința studenților, masteranzilor și doctoranzilor în drept*, Ed. Universul Juridic, București, 2022, pp. 428-439; Sebastian Spinei, *Stadiul procedurii civile române în perspectiva adoptării noului Cod*, în RRDP nr. 1/2010; Verginia Vedinaș, *Interferența dreptului administrativ cu dreptul procesual civil. Privire specială asupra contenciosului administrativ*, în Traian Cornel Briciu, Marian Nicolae, Paul Pop (ed. coord.), „In memoriam Viorel Mihai Ciobanu. Dreptul procesual și dreptul substanțial la începutul mileniului al III-lea”, Ed. Universul Juridic, București, 2023, pp. 976-981; Liviu-Alexandru Viorel, Avram-Alexandru Oană, *Modificările aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009. Soluții preconizate în noul Cod de procedură civilă*, în RRDJ nr. 1/2012, pp. 248-266; Gheorghe-Liviu Zidaru, *Noul Cod de procedură civilă – între creație și aplicare*, în RRDA nr. 4/2013, pp. 21-30.

APLICABILITATEA GENERALĂ A CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ

Art. 2. – (1) Dispozițiile prezentului cod constituie procedura de drept comun în materie civilă.

(2) De asemenea, dispozițiile prezentului cod se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare.

APLICAREA PRIORITARĂ A TRATATELOR INTERNAȚIONALE PRIVITOARE LA DREPTURILE OMULUI

Art. 3. – (1) În materiile reglementate de prezentul cod, dispozițiile privind drepturile și libertățile persoanelor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Constituția, Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și prezentul cod, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care prezentul cod conține dispoziții mai favorabile.

Bibliografie: Corneliu Bîrsan, *Cu privire la declarația unilaterală a statului în cauză și efectele ei în jurisprudența CEDO*, în RRDP nr. 4/2015, pp. 9-31; Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul succesoral*, în RRDP nr. 5/2015, pp. 10-27; Andreea Buruiană Rusu, *Protecția drepturilor fundamentale ale omului în UE din perspectiva primatului dreptului european, în contextul viitoarei aderări a UE la Convenția europeană a drepturilor omului*, în Dreptul nr. 7/2022, pp. 70-88; Josep Casadevall, *Efectele orizontale ale Convenției*, în volumul „In honorem Corneliu Bîrsan”, Ed. Hamangiu, București, 2013, pp. 647-653; Titus Corlățean, *Autoritatea dispozițiilor Convenției (europene) pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și respectiv a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului în raport cu sistemele naționale ale statelor părți*, în Dreptul nr. 6/2011, pp. 223-254; Valentin Constantin, *Despre controlul subsidiar al protecției drepturilor garantate de CEDO*, în Noua revistă de drepturile omului nr. 9/2012, pp. 11-19; Ștefan Deaconu, *Corelația dintre reglementările internaționale și cele interne în materia drepturilor omului*, în lucrarea *Drept și relații internaționale. Curs postuniversitar*, Ed. V.I.S. Print, București, 2002, pp. 784-800; Ion Deleanu, *Obligativitatea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și ale Curții de Justiție a Comunităților Europene*, în Dreptul nr. 2/2007, pp. 28-43; Sorina Doroga, *The Use of Public Policy Clauses for the Protection of Human Rights in the EU and the Role of Proportionality*, în Franz Bauer și Ben Köhler (ed.), *Proportionality in Private Law*, Mohr Siebeck, 2023, pp. 157-177; Rodoljub Etniki, *Ierarhia juridică și drepturile omului*, în PR nr. 3/2008, pp. 17-28; Gina Ignat, *Influența CEDO asupra raporturilor juridice civile*, Ed. Hamangiu, București, 2015; Koen Laenaerts, *Limite impuse limitărilor: substanța drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană*, în RRDE nr. 4/2019, pp. 11-28; Mihaela Mazilu-Babel, *Triada curților și protecția drepturilor și a libertăților fundamentale într-o Uniune Europeană a cetățenilor. Luxemburg-Strasbourg-București*, www.juridice.ro; Ioan Muraru, *Prevederile Constituției României privind relația dintre reglementările internaționale și cele interne în domeniul drepturilor omului*, în

Revista Drepturilor Omului nr. 1-4/1991, pp. 31-34; Amelia-Raluca Onișor, *CJUE, Carta și CEDO. Amurgul unei relații atipice?*, în revista Themis nr. 1-2/2021, pp. 179-212; Ovidiu Predescu, *Drepturile omului și ordinea mondială*, în Dreptul nr. 8/2016, pp. 9-23; Ovidiu Predescu, *Unele observații referitoare la importanța edificării unui sistem coerent de protecție a drepturilor omului în Europa*, în Dreptul nr. 7/2020, pp. 9-23; Cristina Pigui, *Judecătorul român ca garant al aplicării dreptului internațional*, în Dreptul nr. 7/2010, pp. 142-153; Corneliu-Liviu Popescu, *La consécration constitutionnelle de la subsidiarité en matière des droits de l'homme*, în Andrei Săvescu, Ionița Cochintu, Alina Matei (coord.), „In Honorem Brândușa Ștefănescu. Interpretarea și aplicarea dreptului. Supremație, prioritate, preeminență și subsidiaritate”, Ed. Hamangiu, București, 2023, pp. 306-315; Beatrice Ramașcanu, *Obligații pozitive ale statului în ipoteza unui „conflict” între diferite drepturi de natură civilă egal protejate de Convenție*, în volumul „In honorem Corneliu Bîrsan”, Ed. Hamangiu, București, 2013, pp. 653-686; Oana-Mihaela Salomia, *Autonomia Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, în Dreptul nr. 2/2013, pp. 247-260; Adriana-Maria Șandru, *Regimul juridic al drepturilor omului în Uniunea Europeană*, Ed. Universitară, București, 2018; Andra-Roxana Trandafir, *Protecția drepturilor fundamentale ale persoanelor juridice în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. C.H. Beck, București, 2015.

Legislație conexă: Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și protocoale sale adiționale, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994); **Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene; Constituția României**, art. 20; **Legea nr. 173/2022** pentru adoptarea unor măsuri necesare punerii în aplicare a Protocolului nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptat la Strasbourg la 2 octombrie 2013 și semnat de România la Strasbourg la 14 octombrie 2014 (M. Of. nr. 560 din 8 iunie 2022).

Art. 20 Constituție: „(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”.

Art. 2 din Legea nr. 173/2022: „(1) Înalta Curte de Casație și Justiție poate solicita Curții Europene a Drepturilor Omului emiterea unui aviz consultativ cu privire la chestiuni de principiu privind interpretarea ori aplicarea drepturilor și libertăților din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau din protocoalele la aceasta, în cazul în care apreciază că avizul consultativ este necesar pentru clarificarea unor aspecte ale cauzei în vederea pronunțării hotărârii:

a) în materie civilă, când este investită cu judecarea cauzei în recurs sau, după caz, în procedura sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept;

b) în materie penală, când este investită cu judecarea cauzei în primă instanță ori în ultimă instanță în căile ordinare de atac sau, după caz, în procedura sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

(2) Sesizarea Curții Europene a Drepturilor Omului se face de către Înalta Curte de Casație și Justiție, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute la alin. (1), din oficiu sau la cererea unei părți, a persoanei vătămate ori a procurorului, după dezbateri contradictorii. Înalta Curte de Casație și Justiție se pronunță asupra sesizării prin încheiere motivată, care nu este supusă niciunei căi de atac.

(3) Sesizarea este întocmită în limba română și cuprinde cel puțin următoarele elemente:

a) natura și obiectul cauzei, precum și o scurtă prezentare a împrejurărilor de fapt relevante;

b) dreptul intern pertinent;

c) aspecte privind drepturile sau libertățile din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau protocoalele la aceasta, care sunt propuse a fi analizate prin raportare la cauza aflată în curs de soluționare;

d) o prezentare pe scurt a argumentelor părților în proces și, după caz, ale procurorului și ale persoanei vătămate;

e) punctul de vedere al instanței cu privire la aspectele semnalate, dacă este posibil și aceasta apreciază oportun.

(4) Sesizarea întocmită potrivit alin. (3), precum și alte documente solicitate sau transmise în cadrul procedurii se traduc, prin grija și pe cheltuiuala Înaltei Curți de Casație și Justiție, în una dintre limbile oficiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Sesizarea va fi transmisă Curții Europene a Drepturilor Omului însoțită de această traducere.

(5) *Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu, poate retrage sesizarea oricând în cursul procedurii de emitere a avizului consultativ de pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului, după dezbateri contradictorii, prin încheiere motivată, care nu este supusă niciunei căi de atac.*

(6) *O nouă sesizare a Curții Europene a Drepturilor Omului pentru rezolvarea aceleiași chestiuni de principiu nu poate fi formulată în cursul aceluiași proces.*

(7) *Dispozițiile alin. (2)-(6) se aplică în mod corespunzător și în procedura sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.*

(8) *Înalta Curte de Casație și Justiție poate dispune suspendarea judecării cauzei până la comunicarea de către Agentul guvernamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avizului consultativ emis de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, tradus în limba română. Asupra suspendării, instanța se pronunță prin încheiere motivată, după dezbateri contradictorii.*

(9) *În materie civilă, încheierea prevăzută la alin. (8) teza a II-a poate fi atacată, în mod separat, cu recurs la completul de 5 judecători, în termen de 3 zile de la comunicare. În cazul în care încheierea este pronunțată de un complet de 5 judecători, recursul se soluționează de un alt complet de 5 judecători. În cazul respingerii suspendării, de la data pronunțării încheierii de respingere și până la data împlinirii termenului de recurs sau, după caz, până la soluționarea recursului formulat împotriva acestei încheieri nu se va face niciun act de procedură în cauză. Recursul se soluționează de urgență.*

(10) *În materie penală, încheierea prevăzută la alin. (8) teza a II-a poate fi atacată separat cu contestație la completul de 5 judecători. În cazul în care încheierea este pronunțată de un complet de 5 judecători, contestația se soluționează de un alt complet de 5 judecători. Dacă instanța nu dispune suspendarea judecării cauzei, până la împlinirea termenului de exercitare a contestației sau, după caz, până la soluționarea acesteia, în cauză nu se va îndeplini niciun act de procedură. Contestația se soluționează de urgență. Dispozițiile art. 425¹ din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare, rămân aplicabile.*

(11) *Până la comunicarea de către Agentul guvernamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avizului consultativ emis de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, tradus în limba română, se suspendă de drept judecarea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. Încheierea de sesizare a Curții Europene a Drepturilor Omului se publică, de îndată, pe pagina de internet a Înaltei Curți de Casație și Justiție, alături de încheierea de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție.*

(12) *Judecarea cauzei suspendate potrivit prevederilor alin. (8)-(10) sau, după caz, alin. (11) se reia din oficiu după comunicarea de către Agentul guvernamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avizului consultativ emis de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, tradus în limba română. În cazul prevăzut la alin. (5), judecarea cauzei se reia din oficiu după retragerea sesizării.*

(13) *În cauzele penale, cursul termenului prescripției răspunderii penale este suspendat pe perioada suspendării judecării cauzei dispuse de Înalta Curte de Casație și Justiție în condițiile alin. (8).*

◆ DOCTRINĂ

1. „Dispozițiile art. 20 din Constituția României sunt clare, imperative și suficiente: normele convenționale, originare sau derivate, indiferent de obiectul lor – drepturi substanțiale sau drepturi procedurale – fac parte din dreptul intern; pot fi invocate și aplicate direct și prioritar în raport cu orice altă reglementare internă; dacă norma internă nu este mai favorabilă decât cea convențională, atunci când această normă se află în contradicție cu norma convențională, inevitabil, ea trebuie înlăturată *de facto* și circumstanțial de către judecătorul național sau, după caz, de tribunalul arbitral. [...] hotărârile Curții europene au «autoritatea lucrului interpretat», producându-și efectele nu numai *inter partes*, dar și în ansamblul reglementărilor interne, statului revenindu-i «obligația generală», pozitivă și de rezultat sau negativă, de a-și adapta propria reglementare sau propria jurisprudență la nivelul exigențelor normelor convenționale și al jurisprudenței instanței europene”. [I. Deleanu, *Drepturile fundamentale ale părților în procesul civil. Norme naționale, norme convenționale și norme comunitare*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, pp. 90-91].

2. „Invocarea unei eventuale contrarietăți între o normă internă privitoare la un drept protejat de Convenție și dispozițiile acesteia pe temeiul art. 20 alin. (2) din Constituția revizuită se poate face în fața oricărei autorități publice române chemată a aplica norma în discuție, inclusiv în fața instanțelor judecătorești, pe baza principiului liberului acces la justiție. Sancțiunea aplicabilă într-o asemenea ipoteză este aceea a inaplicabilității normei interne contrare Convenției pentru raportul juridic concret și cu privire la situația conflictuală supusă examinării autorității publice competente. Astfel spus, sancțiunea inaplicabilității normei interne produce efecte *inter partes*. Suntem însă în prezența invocării unei excepții de neconstitu-

ționalitate, de competența Curții Constituționale, dacă se invocă o eventuală contrarietate între norma internă și o dispoziție constituțională – aceasta din urmă interpretată, conform art. 20 alin. (2) din Constituție, în lumina Convenției europene privitoare la drepturilor omului într-un litigiu aflat în examinarea unei instanțe judecătorești. Sancțiunea aplicată în caz de constatare a unei contrarietăți între norma internă și dispoziția constituțională litigioasă, interpretată în lumina prevederilor Convenției, va fi declararea neconstituționalității normei interne, cu efecte *erga omnes*”. [C. Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, vol. I, p. 102].

3. „În domeniile care fac parte din materia penală și cea civilă, nu mai este necesară ridicarea unei excepții de neconstituționalitate pentru a se dispune non-aplicabilitatea unei norme legale, ci este suficient ca instanța ordinară să înlăture aplicarea oricărui text de lege care vine în contradicție cu prevederile art. 6 din Convenție. Doar în celelalte domenii, care nu intră în domeniul de incidență al art. 6, ingerința în accesul la justiție va putea fi valorificată doar pe calea unei excepții de neconstituționalitate”. [R. Chiriță, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 17].

JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRĂRI ALE CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

1. Aplicabilitatea Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. 1) În ceea ce privește în special cartă, art. 51 alin. (1) din aceasta prevede că dispozițiile sale se adresează statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Art. 6 alin. (1) TUE, care atribuie o valoare obligatorie cartei, precum și art. 51 alin. (2) din aceasta din urmă precizează că dispozițiile cuprinse în cartă nu extind în niciun fel competențele Uniunii Europene astfel cum sunt definite în tratate (*Ordonanța Pondiche*, C-608/14, EU:C:2015:313, pct. 20 și jurisprudența citată). [CJUE, ordonanța din 18 februarie 2016, *Rîpanu*, C-407/15, ECLI:EU:C:2016:167, www.curia.europa.eu].

2) În ceea ce privește, în sfârșit, art. 6 TUE și cartă, trebuie amintit că rezultă dintr-o jurisprudență constantă că drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Uniunii, printre care se numără principiile egalității de tratament și nediscriminării, au vocație de a fi aplicate în toate situațiile reglementate de dreptul Uniunii, însă nu în afara unor asemenea situații (a se vedea, în acest sens, *Ordonanța din 14 decembrie 2011, Boncea și alții*, C-483/11 și C-484/11, nepublicată, EU:C:2011:832, pct. 29, și *Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, pct. 19 și jurisprudența citată). Astfel, art. 51 alin. (1) din cartă prevede că dispozițiile acesteia se adresează statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Art. 6 alin. (1) TUE, care atribuie o valoare juridică obligatorie cartei, precum și art. 51 alin. (2) din aceasta din urmă precizează că dispozițiile cartei nu extind în niciun fel competențele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate (a se vedea, în acest sens, *Hotărârea din 6 martie 2014, Siragusa*, C-206/13, EU:C:2014:126, pct. 20, *Ordonanța din 19 iunie 2014, Balázs și Papp*, C-45/14, nepublicată, EU:C:2014:2021, pct. 20, și *Ordonanța din 17 iulie 2014, Yumer*, C-505/13, nepublicată,

EU:C:2014:2129, pct. 25). În consecință, atunci când o situație juridică nu intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, Curtea nu este competentă să o examineze, iar dispozițiile eventual invocate ale cartei nu pot constitui, prin ele însele, temeiul acestei competențe (a se vedea *Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, pct. 22, *Hotărârea din 27 martie 2014, Torralbo Marcos*, C-265/13, EU:C:2014:187, pct. 30, și *Hotărârea din 8 mai 2014, Pelckmans Turnhout*, C-483/12, EU:C:2014:304, pct. 20). [CJUE, camera a șasea, ordonanța din 14 aprilie 2016, *Andreea Corina Târșia*, C-328/15, ECLI:EU:C:2016:273, www.curia.europa.eu].

3) În temeiul art. 51 alin. (1) din cartă, dispozițiile acesteia se adresează statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol, cartă nu extinde domeniul de aplicare al dreptului Uniunii în afara competențelor Uniunii, „nu creează nicio competență sau sarcină nouă pentru Uniune și nu modifică competențele și sarcinile stabilite de tratate”. Astfel, Curtea este chemată să interpreteze, în lumina cartei, dreptul Uniunii în limitele competențelor care i-au fost atribuite (*Hotărârea din 10 iulie 2014, Julián Hernández și alții*, C-198/13, EU:C:2014:2055, pct. 32, precum și jurisprudența citată). Astfel cum rezultă din explicațiile aferente art. 51 din cartă, care trebuie luate în considerare în mod corespunzător în temeiul art. 52 alin. (7) din aceasta, noțiunea de „punere în aplicare” prevăzută la art. 51 menționat confirmă jurisprudența Curții referitoare la aplicabilitatea drepturilor fundamentale ale Uniunii în calitate de principii generale ale dreptului Uniunii elaborată anterior intrării în vigoare a cartei, potrivit căreia statelor membre le este impusă obligația de a respecta drepturile fundamentale garantate în ordinea juridică a Uniunii numai în cazul în care pun în aplicare dreptul Uniunii (*Hotărârea din 10 iulie 2014, Julián Hernández și alții*, C-198/13, EU:C:2014:2055, pct. 33, precum și jurisprudența citată). În această privință, trebuie amintit că noțiunea „punere în aplicare a

dreptului Uniunii” în sensul art. 51 din cartă presupune existența unei legături între un act de drept al Uniunii și măsura națională în cauză care depășește proximitatea materiilor menționate sau efectele indirecte ale unei materii asupra celeilalte (Hotărârea din 10 iulie 2014, *Julián Hernández și alții*, C-198/13, EU:C:2014:2055, pct. 34, precum și jurisprudența citată). Curtea a constatat printre altele inaplicabilitatea drepturilor fundamentale ale Uniunii în raport cu o reglementare națională ca urmare a faptului că dispozițiile Uniunii din domeniul în cauză nu impuneau nicio obligație specifică statelor membre cu privire la situația în discuție în litigiul principal (Hotărârea din 10 iulie 2014, *Julián Hernández și alții*, C-198/13, EU:C:2014:2055, pct. 35, precum și jurisprudența citată). [CJUE, ordonanța din 24 septembrie 2019, *PPU – Spetsializirana prokuratura*, C-467/19, ECLI:EU:C:2019:776, www.curia.europa.eu].

3) Domeniu de aplicare al Cărții Drepturilor Fundamentale a Drepturilor Omului. Curtea a precizat că noțiunea de „punere în aplicare a dreptului Uniunii”, în sensul art. 51 din cartă, impune existența unei legături de un anumit grad, care depășește proximitatea materiilor vizate sau efectele indirecte ale unei materii asupra celeilalte (Hotărârea din 6 martie 2014, *Siragusa*, C 206/13, EU:C:2014:126, pct. 24 și jurisprudența citată). Rezultă că drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Uniunii au vocație de a fi aplicate în toate situațiile reglementate de dreptul Uniunii, însă nu în afara unor asemenea situații (Hotărârea din 26 februarie 2013, *Åkerberg Fransson*, C 617/10, EU:C:2013:105, pct. 19). Astfel, atunci când dispozițiile dreptului Uniunii în domeniul în cauză nu reglementează un aspect și nu impun nicio obligație specifică statelor membre în privința unei situații date, reglementarea națională pe care un stat membru o adoptă în ceea ce privește acest aspect se situează în afara domeniului de aplicare al cartei, iar situația în cauză nu poate fi apreciată în raport cu dispozițiile acesteia din urmă (Hotărârea din 19 noiembrie 2019, *TSN și AKT*, C 609/17 și C 610/17, EU:C:2019:981, pct. 53, precum și jurisprudența citată). În acest caz, Curtea nu este, așadar, competentă, iar dispozițiile eventual invocate ale cartei nu pot constitui, prin ele însele, temeiul acestei competențe (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 16 decembrie 2021, *AB și alții*, C 203/20, EU:C:2021:1016, pct. 39). [CJUE, hotărârea din 20 octombrie 2022, *Curtea de Apel Alba Iulia și alții*, ECLI:EU:C:2022:811, www.curia.europa.eu].

HOTĂRĂRI ALE CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

1. Cerere adresată CEDO. Cerința epuizării căilor interne. În jurisprudența Curții rezultă că mecanismul de salvagardare instituit prin convenție este subsidiar sistemelor naționale de garantare a

drepturilor omului. Curtea este responsabilă de monitorizarea respectării de către statele contractante a obligațiilor care le revin în temeiul Convenției. Aceasta nu ar trebui să se substituie statelor contractante, a căror responsabilitate principală este de a asigura respectarea și protecția la nivel național a drepturilor și libertăților fundamentale consacrate în Convenție (a se vedea, printre multe altele, *Vučković și alții c. Serbia*, Marea Cameră, hotărârea din 25 martie 2014, cererea nr. 17153/11 și alele, §§ 69-77). Având în vedere caracterul subsidiar al mecanismului de supraveghere instituit prin Convenție, Curtea a recunoscut în mod repetat că autoritățile naționale se bucură de legitimitate democratică directă în ceea ce privește protecția drepturilor omului și că, datorită contactelor lor directe și constante cu forțele motrice ale țărilor lor, acestea sunt, în principiu, într-o poziție mai bună decât instanța internațională pentru a evalua nevoile și contextul local (a se vedea, de exemplu, *Maurice c. Franța*, Marea Cameră, cererea nr. 11810/03, § 117, CEDO 2005-IX și *Dubská și Krejzová c. Republica Cehă*, Marea Cameră, hotărârea din 15 noiembrie 2016, cererea nr. 28859/11 și 28473/12, § 175). Obligația de a epuiza căile de atac interne impune reclamantilor să utilizeze în mod normal căile de atac disponibile și suficiente pentru a le permite să obțină reparații pentru încălcările pe care le invocă. Astfel de remedii trebuie să existe cu un grad suficient de certitudine, atât în practică, cât și în teorie, în caz contrar nu au eficacitatea și accesibilitatea necesare (a se vedea *Vučković și alții*, citată mai sus, § 71). Pentru a fi eficientă, o acțiune trebuie să poată remedia în mod direct situația reclamată și să aibă o perspectivă rezonabilă de succes (a se vedea *Balogh c. Ungariei*, hotărârea din 29 iulie 2004, cererea nr. 47940/99, § 30; *Sejdovic c. Italia*, Marea Cameră, cererea nr. 56581/00, § 46, CEDO 2006-II și *Vučković și alții*, citată mai sus, § 74; și *Gherghina c. României* (dec.), Marea Cameră, hotărârea din 9 iulie 2015, cererea nr. 42219/07). Curtea a subliniat în repetate rânduri că principiul epuizării căilor de atac locale trebuie aplicat cu un anumit grad de flexibilitate și fără un formalism excesiv. În plus, a acceptat că regula epuizării căilor de atac locale nu este automată și nu este absolută; pentru a verifica respectarea acestora, este necesar să se țină seama de circumstanțele cauzei (a se vedea *Gherghina*, citată mai sus, § 87 și jurisprudența citată în acesta). Astfel, nu există nicio cerință de a recurge la căi de atac care nu sunt nici adecvate, nici eficiente (a se vedea *Akdivar și alții c. Turciei*, hotărârea din 16 septembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii, 1996-IV, § 67, precum și *Hotărârea Vučković și alții*, citată anterior, § 73). În această privință, Curtea a statuat, de exemplu, că reclamantii au fost scutiți de obligația de a epuiza o cale de atac indicată de Guvern în măsura în care părea că era sortită eșecului și că utilizarea sa întâmpina obstacole obiective (a se vedea *Sejdovic*,

citată mai sus, § 55); sau în cazul în care utilizarea sa ar fi fost nerezonabilă și ar fi constituit un obstacol disproportionat în calea exercitării efective de către reclamant și a dreptului lor la plângere individuală, astfel cum este definit la art. 34 din Convenție (a se vedea *Vaney c. Franței*, hotărârea din 30 noiembrie 2004, cererea nr. 53946/00, § 53; *Gaglione și alții c. Italia*, hotărârea din 21 decembrie 2010, cererea nr. 45867/07 și alte 69, § 22 și *Fabris și Parziale c. Italiei*, hotărârea din 19 martie 2020, cererea nr. 41603/13, § 57). Acestea fiind spuse, simplul fapt de a avea îndoiele cu privire la perspectivele de succes ale unei anumite acțiuni care nu este în mod clar sortită eșecului nu constituie un motiv întemeiat pentru a nu exercita calea de atac în cauză [a se vedea *Scoppola c. Italiei* (nr. 2) [GC], hotărârea din 17 septembrie 2009, cererea nr. 10249/03, § 70 și *Vučković și alții*, citat mai sus, § 74]. În ceea ce privește sarcina probei, revine Guvernului care invocă neepuizarea sarcina de a convinge Curtea că remediul la care s-a referit era efectiv și disponibil atât în teorie, cât și în practică la momentul faptelor. Odată demonstrat acest lucru, revine reclamantului sarcina de a dovedi că măsura reparatorie a fost efectiv utilizată sau că, indiferent de motiv, nu a fost nici adecvată, nici eficientă în raport cu împrejurările cauzei sau că anumite împrejurări speciale au scutit persoana interesată de exercitarea acesteia [Hotărârea *Demopoulos și alții c. Turciei* (dec.), Marea Cameră, cererea nr. 46113/99 și alte 7, § 69 și *Vučković și alții*, citată anterior, § 77]. În orice caz, pentru a se pronunța cu privire la aspectul dacă un reclamant a îndeplinit prezenta condiție de admisibilitate având în vedere împrejurările specifice ale cauzei sale, revine Curții sarcina de a identifica mai întâi actul autorităților statului pârât denunțat de reclamant [*Mocanu și alții c. României* [Marea Cameră], cererea nr. 10865/09 și alte, § 226, CEDO 2014 (extrase)]. În cazul în care un reclamant contestă o dispoziție legislativă sau normativă națională ca fiind contrară Convenției ca atare, Curtea a statuat că remediul susținut de dreptul național pentru efectuarea unui control al compatibilității legilor cu standardul de rang superior constituie o cale de atac care trebuie epuizată dacă este direct accesibilă particularilor [*S. B. și alții c. Belgiei* (dec.), cererea nr. 63403/00, hotărârea din 6 aprilie 2004; pe de altă parte, *Tănase c. Moldovei*, cererea nr. 7/08, §§ 122 și 123 și *Parrillo c. Italiei*, cererea nr. 46470/11, §§ 101 și 104] și cu condiția ca instanța sesizată să aibă competența, teoretic și practic, să anuleze sau să modifice dispoziția legislativă sau de reglementare considerată contrară standardului superior [a se vedea *Grišankova și Grišankovs c. Letoniei* ((dec.), cererea nr. 36117/02, CEDO 2003-II (extrase)]. În general, reiese din jurisprudența Curții că problema dacă un anumit remediu pentru examinarea compatibilității unei legi cu un standard mai ridicat este necesar în temeiul art. 35 § 1 din Convenție depinde în mare măsură de particu-

laritățile sistemului juridic al statului pârât și de întinderea competenței instanței însărcinate să efectueze această examinare. În sfârșit, în ceea ce privește efectivitatea căilor de atac interne în domeniul specific al libertății de întrunire, Curtea impune ca dreptul național să prevadă garanții juridice adecvate și eficiente împotriva exercitării arbitrare și discriminatorii a puterii executive. Acest control jurisdicțional trebuie să permită examinarea problemei proporționalității și a necesității restricției în cauză în sensul art. 11 al doilea paragraf [*mutatis mutandis*, Hotărârea *Lashmankin și alții c. Rusiei*, hotărârea din 7 februarie 2017, cererea nr. 57818/09 și alte 14, § 428 și 430]. În plus, cu condiția notificării autorităților în termenul stabilit, organizatorii ar trebui să poată obține o hotărâre judecătorească înainte de data evenimentelor planificate (a se vedea *Bączkowski și alții c. Poloniei*, hotărârea din 3 mai 2007, cererea nr. 1543/06, §§ 81-83; *Alexeiev c. Rusiei*, hotărârea din 21 octombrie 2010, cererea nr. 4916/07 și alte 2, § 99 și *Lashmankin*, supra, § 345). [CEDO, *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) c. Elveției*, Marea Cameră, hotărârea din 27 noiembrie 2023, cererea nr. 21881/20, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-229377>].

2. Calitatea de „victimă” în accepțiunea Convenției. Curtea reamintește că, pentru a se prevala de art. 34 din Convenție, o persoană fizică, o organizație neguvernamentală sau un grup de persoane trebuie să poată pretinde că este victima unei încălcări a Convenției. Noțiunea de „victimă” trebuie interpretată în mod autonom și independent de noțiunile interne, cum ar fi interesul sau calitatea procesuală. Persoana interesată trebuie să poată demonstra că a „suferit în mod direct efectele” măsurii în cauză [a se vedea *Hotărârea Lambert și alții c. Franței* [MC], cererea nr. 46043/14, § 89, CEDO 2015 (extras)]. Art. 34 din convenție nu permite plângeri *in abstracto* privind încălcări ale convenției. Aceasta din urmă nu recunoaște *actio popularis*, ceea ce înseamnă că un reclamant nu se poate plânge de o dispoziție de drept intern, de o practică națională sau de un act public pentru simplul motiv că acestea îi permit să încalce Convenția (a se vedea, printre multe altele, *Centru de resurse juridice în numele lui Valentin Câmpeanu c. României* [MC], cererea nr. 47848/08, § 101, CEDO 2014, și referințele citate; *Garib c. Țările de Jos* [MC], hotărârea din 6 noiembrie 2017, cererea nr. 43494/09, § 136 și *Zambrano c. Franței* (dec.), hotărârea din 21 septembrie 2021, cererea nr. 41994/21, § 41). Cu toate acestea, Curtea a admis că o persoană poate, în anumite condiții, să pretindă că o lege îi încalcă drepturile prevăzute de Convenție chiar și în absența actelor individuale de executare silită și, prin urmare, să pretindă că este o „victimă” în sensul art. 34. Aceasta este situația, de exemplu, atunci când persoana interesată nu este în măsură să dovedească faptul că legislația denunțată i-a fost efectiv aplicată, din cauza caracterului secret al

măsurilor pe care le autorizează (a se vedea *Hotărârea Klass și alții c. Germaniei*, hotărârea din 6 septembrie 1978, seria A, nr. 28, § 30); atunci când este constrâns să își schimbe comportamentul sub sancțiunea urmării penale în temeiul legii în cauză [a se vedea în special *Dudgeon c. Regatului Unit*, hotărârea din 22 octombrie 1981, seria A, nr. 45, § 41; *Norris c. Irlandei*, hotărârea din 26 octombrie 1988, § 32, seria A, nr. 142; *Michaud c. Franța*, cererea nr. 12323/11, §§ 51-52, CEDO 2012 și *S.A.S. c. Franța* [MC], cererea nr. 43835/11, § 57, CEDO 2014 (extrase)] sau dacă aparține unei categorii de persoane care sunt expuse unui risc direct de a fi direct afectate de legislația în cauză (a se vedea în special *Marckx c. Belgiei*, hotărârea din 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, § 27; *Povara c. Regatul Unit* [MC], cererea nr. 13378/05, § 34, CEDO 2008; *Sejdić și Finci c. Bosnia și Herțegovina* [MC], cererea nr. 27996/06 și 34836/06, § 29, CEDO 2009 și *Tănase c. Moldovei* [MC], cererea nr. 7/08, § 108, CEDO 2010). În orice caz, pentru ca un solicitant să poată pretinde că este victimă, acesta trebuie să prezinte dovezi rezonabile și convingătoare cu privire la probabilitatea ca o încălcare să se producă în ceea ce îl privește; simpla suspiciune sau presupunere este insuficientă în acest sens (*Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu*, citat mai sus, § 101). Cu toate acestea, Curtea a admis că o persoană poate, în anumite condiții, să pretindă că o lege îi încalcă drepturile prevăzute de Convenție chiar și în absența actelor individuale de executare silită și, prin urmare, să pretindă că este o „victimă” în sensul art. 34. Aceasta este situația, de exemplu, atunci când persoana interesată nu este în măsură să dovedească faptul că legislația denunțată i-a fost efectiv aplicată, din cauza caracterului secret al măsurilor pe care le autorizează (a se vedea *Hotărârea Klass și alții c. Germaniei*, hotărârea din 6 septembrie 1978, seria A, nr. 28, § 30); atunci când este constrâns să își schimbe comportamentul sub sancțiunea urmării penale (*Norris c. Irlandei*, cit. supra, § 32; *Michaud c. Franței*, cit. supra, §§ 51-5) sau dacă aparține unei categorii de persoane care sunt expuse unui risc direct de a fi direct afectate de legislația în cauză (a se vedea în special *Marckx c. Belgiei*, hotărârea din 13 iunie 1979, seria A, nr. 31, § 27; *Povara c. Regatul Unit* [MC], cererea nr. 13378/05, § 34, CEDO 2008; *Sejdić și Finci c. Bosnia și Herțegovina* [MC], cererile nr. 27996/06 și 34836/06, § 29, CEDO 2009 și *Tănase c. Moldovei*, cit. supra, § 108, CEDO 2010). În orice caz, pentru ca un solicitant să poată pretinde că este victimă, acesta trebuie să prezinte dovezi rezonabile și convingătoare cu privire la probabilitatea ca o încălcare să se producă în ceea ce îl privește; simpla suspiciune sau presupunere este insuficientă în acest sens (*Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu*, citat mai sus, § 101). [CEDO, *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) c. Elveției*, Marea Cameră, hotărârea din 27

noiembrie 2023, cererea nr. 21881/20, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-229377>].

DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE

1. Cerințele calitative ale unui act normativ.

1) Curtea constată că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate – care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist – să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu afectează însă previzibilitatea legii (a se vedea, în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 903 din 6 iulie 2010 și Decizia Curții Constituționale nr. 743 din 2 iunie 2011, publicată în M. Of. nr. 579 din 16 august 2011, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la care se rețin, spre exemplu, Hotărârea din 15 noiembrie 1996, pronunțată în Cauza *Cantoni c. Franței*, par. 29, Hotărârea din 25 noiembrie 1996, pronunțată în Cauza *Wingrove c. Regatului Unit*, par. 40, Hotărârea din 4 mai 2000, pronunțată în Cauza *Rotaru c. României* par. 55, Hotărârea din 9 noiembrie 2006, pronunțată în Cauza *Leempoel & S.A. ED. Cine Revue c. Belgiei*, par. 59). [CCR, dec. nr. 1/2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012].

2) În ceea ce privește aspectele referitoare la criteriile de claritate, precizie, previzibilitate și predictibilitate pe care un text de lege trebuie să le îndeplinească, Curtea constată că autoritatea legiuitoare, Parlamentul sau Guvernul, după caz, are obligația de a edicta norme care să respecte trăsăturile mai sus arătate. Referitor la aceste cerințe, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunțat în mod constant, statuând că o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita (Hotărârea din 29 martie 2000 pronunțată în Cauza *Rotaru c. României*, Hotărârea din 23 septembrie 1998 pronunțată în Cauza *Petra c. României*), iar cetățeanul trebuie să dispună de informații suficiente asupra normelor juridice aplicabile într-un caz dat și să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat. Pe scurt, legea trebuie să fie, în același timp, accesibilă și previzibilă (Hotărârea din 26 aprilie 1979 pronunțată în Cauza *Sunday Times c. Regatului Unit*). În continuare, Curtea constată că, potrivit art. 8 alin. (4) teza întâi din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică

legislativă pentru elaborarea actelor normative, „textul legislativ trebuie să fie formulat clar, fluent și inteligibil, fără dificultăți sintactice și pasaje obscure sau echivoce”, iar potrivit art. 36 alin. (1) din aceeași lege, „actele normative trebuie redactate într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar și precis, care să excludă orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale și de ortografie”. Deși normele de tehnică legislativă nu au valoare constituțională, Curtea constată că prin reglementarea acestora legiuitorul a impus o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației, precum și conținutul și forma juridică adecvate pentru fiecare act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concură la asigurarea unei legislații care respectă principiul securității raporturilor juridice, având claritatea și previzibilitatea necesară. [CCR, dec. nr. 26/2012, M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012].

2. Principiul securității juridice. Existența unor soluții legislative contradictorii și anularea unor dispoziții de lege prin intermediul altor prevederi cuprinse în același act normativ conduce la încălcarea principiului securității raporturilor juridice, ca urmare a lipsei de claritate și previzibilitate a normei. Referitor la principiul stabilității/securității raporturilor juridice, prin Decizia nr. 404 din 10 aprilie 2008, publicată în M. Of. nr. 347 din 6 mai 2008, Curtea a reținut că, deși nu este în mod expres consacrat de Constituția României, acest principiu se deduce atât din prevederile art. 1 alin. (3), potrivit cărora România este stat de drept, democratic și social, cât și din preambulul Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa. Referitor la același principiu, instanța de la Strasbourg a reținut că „unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice”. (Hotărârea din 6 iunie 2005 pronunțată în Cauza *Androne c. României*; Hotărârea din 7 octombrie 2009 pronunțată în Cauza *Stanca Popescu c. României*). Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că „*odată ce Statul adoptă o soluție, aceasta trebuie să fie pusă în aplicare cu claritate și coerență rezonabile pentru a evita pe cât este posibil insecuritatea juridică și incertitudinea pentru subiecții de drept vizate de către măsurile de aplicare a acestei soluții (...)*”. (Hotărârea din 1 decembrie 2005 pronunțată în Cauza *Păduraru c. României*, Hotărârea din 6 decembrie 2007 pronunțată în Cauza *Beian c. României*). [CCR, dec. nr. 26/2012, M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012].

3. Forța juridică a Convenției Europene a Drepturilor Omului. 1) Dacă, atât timp cât România nu a fost membră a Consiliului Europei și nu a aderat la Convenția Europeană a Drepturilor

Omului, interpretarea art. 8 al convenției, prin deciziile de speță ale Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, nu au avut nicio relevanță pentru legislația și jurisprudența română, după intrarea României în Consiliul Europei și după aderarea la Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994) datele problemei s-au schimbat fundamental. La această schimbare obligă însăși Constituția României, care în art. 20 alin. (1) precizează că dispozițiile sale, în materia drepturilor și libertăților cetățenilor, vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte, or, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, începând cu data de 31 mai 1994, a devenit un atare tratat. [CCR, dec. nr. nr. 81/1994, M. Of. nr. 14 din 25 ianuarie 1995].

2) Ratificarea de către România a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prin Legea nr. 30 din 18 mai 1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994, a făcut ca această convenție să facă parte din dreptul intern, situație în care raportarea la oricare dintre textele sale este impusă aceluiași regim cu cel aplicabil raportărilor la dispozițiile din Legea fundamentală. [CCR, dec. nr. 146/2000, M. Of. nr. 566 din 15 noiembrie 2000].

DECIZII DE SPEȚĂ

1. Invocarea unei neconcordanțe între dispozițiile legale naționale și jurisprudența CEDO. Competența instanței. Potrivit jurisprudenței instanței de contencios european, Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu instituie o competență a instanțelor naționale de a verifica existența unei compatibilități a dreptului intern cu dispozițiile Convenției în scopul angajării răspunderii statului, ci numai de a asigura preeminența dispozițiilor Convenției față de orice altă prevedere contrară din legislația națională (cauza *Dumitru Popescu c. României*, hotărârea din 26 aprilie 2007). Așa cum au decis adeseori organele Convenției (de exemplu, în cauzele *Murray c. Regatului Unit*, hotărârea din 28 octombrie 1994, *Willis c. Marii Britanii*, hotărârea din 11 iunie 2002), „art. 13 nu merge până acolo încât să impună statelor contractante obligația să prevadă în legislația lor internă căi de atac prin care să poată fi denunțate, în fața unei autorități naționale, înseși «legile» (normele legale ca fiind contrare, prin ele însele, dispozițiilor Convenției)”. Altfel spus, acest text nu deschide calea unui „recurs național în convenționalitate”, care, teoretic, ar putea avea ca obiect încălcarea de către o lege națională, oricare ar fi ea, luând accepțiunea de „lege” nu în sens formal, ci în sens general, a unui drept prevăzut de Convenția sau de protocoalele sale adiționale. În esență, art. 13 garantează un recurs, o cale de atac, ce permite punerea în discuție a modalităților de

aplicare a acestora cu privire la un drept apărut de Convenție, în privința celui ce se pretinde lezat de consecințele actului, dar nu garantează atacarea în sine a însuși conținutului normelor. Controlul de convenționalitate a normelor naționale nu poate forma obiectul unui „recurs efectiv” instituit de art. 13 din Convenție. Este de menționat că potrivit jurisprudenței Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului „cerințele art. 13 trebuie înțelese ca întărindu-le pe cele ale art. 6 § 1” (cauza *Kudla c. Poloniei*, hotărârea din 26 mai 2000). Prin urmare, pentru identitate de rațiune, aceeași soluție trebuie adoptată și în privința acestui ultim text al Convenției. Pe cale de consecință, *instanțele naționale nu pot (nu au jurisdicție) pe temeiul prevederilor Convenției să procedeze în aceeași manieră în care ar face-o Curtea Europeană a Drepturilor Omului, respectiv să constate o încălcare a Convenției printr-o normă internă* (adică să rețină nerespectarea conduitei prescrise prin dispoziția din norma juridică) și, *subsecvent, în temeiul art. 41, să impună statului pârât obligația juridică de a pune capăt încălcării și de a repara consecințele, astfel încât să restabilească pe cât posibil situația existentă înaintea încălcării* (adică să aplice sancțiunea din norma juridică). Este de observat că, spre deosebire de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea de Justiție a Uniunii Europene, pe de o parte, a decis că regulile de drept național, oricare ar fi ele, inclusiv cele prevăzute în Constituție, care intră în conflict cu normele de drept comunitar, trebuie să fie considerate de judecătorul național inaplicabile (*Costa c. ENEL*, 6/64, *Internationale Handelsgesellschaft*, 11/70, *Amministrazione delle Finanze c. Simmenthal II*, 106/77), iar pe de altă parte, a instituit principiul reparării prejudiciilor cauzate persoanelor prin încălcarea normelor comunitare de către stat, în temeiul cărora acestea se pot adresa instanțelor naționale pentru repararea prejudiciului suferit (*Andrea Francovich, Danila Bonifaci și alții c. Italiei*, C-6/90 și C-9/90, *Brasserie du Pêcheur SA c. Germaniei și Regina c. Secretary of State for Transport*, C-46/93 și 48/93). *Sub un al doilea aspect*, instanța de apel are în vedere că *art. 20 alin. (2) din Constituția României* prevede că: „Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”. Și pe acest temei *instanțele naționale române pot, în rezolvarea conflictului dintre o normă națională și una convențională, să acorde întâietate celei de-a doua, lăsând-o neaplicată pe prima* (ca sancțiune a normei juridice) și chiar să dispună restituirea unor sume de bani plătite în baza prevederii legale interne, deoarece într-un asemenea caz se aplică regimul juridic al plății nedatorate. *În schimb, nu pot pronunța hotărâri de angajare a răspunderii statului pentru*

legislația adoptată cu încălcarea Convenției (altă sancțiune a aceleiași norme juridice), prin acordarea fie de despăgubiri bănești. [C.A. București, s. a III-a civ., dec. nr. 733/2015, în CABB 2015, II, pp. 41 și urm.].

2. Contestație împotriva dispoziției emisă de primar. Modificarea de către instanța de apel a calificării date de părți cererii. Invocarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Calificarea juridică a acțiunilor formulate în justiție se face de judecătorul cauzei după regulile prevăzute de dispozițiile procesuale civile aparținând dreptului intern ca, de altminteri, și verificarea și stabilirea competenței materiale de soluționare, în primă instanță, a litigiului, și nu în raport cu jurisprudența unei anumite instanțe. Totodată, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului nu poate constitui, prin ea însăși, temei de drept al unei acțiuni în justiție, fiind necesar ca prin acțiune să se invoce care anume din drepturile prevăzute de Convenție a fost încălcat, în ce anume constă încălcarea și care anume lege internă se impune a fi înlăturată, în aplicarea art. 20 alin. (2) din Constituția României, justificat de faptul că prin dispozițiile sale, în tot sau în parte, contravine drepturilor statuate prin Convenție, astfel cum acestea sunt interpretate în jurisprudența Curții. [Cas., s. civ. propr. int., dec. nr. 3419/2010, *www.scj.ro*].

3. Acțiune în răspundere civilă delictuală. Daune morale. Condiții de detenție. Respingerea cererii de chemare în judecată ca inadmisibilă. Neanalizarea fondului cauzei prin raportare la prevederile convenționale. Nelegalitate. Casare. Dispozițiile art. 56 din Legea nr. 254/2013 reglementează o procedură specială, administrativ-jurisdicțională, prin care persoanele aflate în stare de detenție pot reclama neregularități care vizează măsurile luate de către administrația penitenciarului privitoare la exercitarea drepturilor prevăzute de acest act normativ. Finalitatea căii procedurale astfel reglementate este aceea de a se putea contesta, în termen scurt, măsurile luate de administrația locului de deținere, în legătură cu executarea pedepsei, spre a se putea soluționa în timp util astfel de contestații, în vederea asigurării pentru viitor a unui exercițiu adecvat al drepturilor prevăzute de legea specială. Procedura de soluționare a unei astfel de plângeri nu permite însă a se analiza dacă petentul a suferit sau nu un prejudiciu moral cauzat de condițiile de detenție – în care este inclusă și asistența medicală a persoanelor condamnate – reclamate ca necorespunzătoare în fața judecătorului de supraveghere a privării de libertate, care, potrivit dispozițiilor art. 9 alin. (1), (3) și (5) din Legea nr. 254/2013, desfășoară o activitate administrativ-jurisdicțională, iar hotărârile (încheierile) pe care le adoptă în exercitarea acestor atribuții nu sunt unele pur jurisdicționale. Având în vedere trăsăturile procedurii plângerii ce poate fi formulată în condițiile art. 56 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, neparcurge-

rea ei nu poate constitui un fine de neprimire pentru acțiunea având ca obiect acordarea daunelor morale pentru un pretins prejudiciu ce ar fi fost cauzat reclamantului în perioada detenției sale, cerere întemeiată atât pe dispozițiile de drept intern, cât și pe dispozițiile convenționale, respectiv art. 2 și art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Excluderea din sfera de competența a instanțelor civile a unor asemenea acțiuni prin care ar trebui să se stabilească nu doar îndeplinirea condițiilor răspunderii civile delictuale, dar și pretinsa încălcare a art. 2 și 3 din Convenția europeană, invocată de persoanele condamnate, deci persoane vulnerabile, aflate în custodia și responsabilitatea autorităților publice, ar echivala cu încălcarea însăși a substanței dreptului de acces la un tribunal garantat de art. 6 combinat cu art. 13 al Convenției care reglementează dreptul la un recurs efectiv, ceea ce nu poate fi acceptat. [ICCJ, s. civ., dec. nr. 1136/2019, în BJ 2019, pp. 88 și urm., în Dreptul nr. 10/2020, pp. 156 și urm. cu *notă* de Victor Penteleev].

4. Contestare raport ANI. Procedura avizului consultativ. Avizul consultativ al CEDO a fost reglementat prin Protocolul nr. 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pus în aplicare prin Legea nr. 173/2022. Acesta reprezintă un mijloc procedural prin care Înalta Curte de Casație și Justiție și Curtea Constituțională pot solicita Curții Europene a Drepturilor Omului un aviz consultativ cu privire la chestiuni de principiu care vizează interpretarea ori aplicarea dispozițiilor Convenției și ale protocoalelor la aceasta. În esență, Protocolul nr. 16 la Convenție permite CEDO să ofere avize consultative asupra unor chestiuni de principiu privind interpretarea sau aplicarea drepturilor și libertăților definite în convenție sau în protocoalele la aceasta, atunci când Înalta Curte de Casație și Justiție ori Curtea Constituțională apreciază că avizul consultativ este necesar pentru clarificarea unor aspecte ale cauzei în vederea pronunțării unei hotărâri. Scopul procedurii de avizare este de a promova interacțiunea și un dialog constructiv dintre CEDO și instanțele naționale, care să servească la consolidarea punerii în aplicare a convenției la nivel național. Cu alte cuvinte, prin fluidizarea dialogului instituțional, se urmărește conferirea unei protecții suplimentare drepturilor și libertăților cetățenești, aspect care ar trebui să conducă simultan la un număr mai redus de plângeri adresate CEDO și totodată la o reducere a diferențelor de interpretare a convenției la nivel european. În ceea ce privește Înalta Curte de Casație și Justiție, aceasta poate sesiza CEDO în procedurile civile atunci când este investită cu judecarea cauzei în recurs. Prin ghidul de îndrumare pentru aplicarea acestui protocol, CEDO arată că se poate întâmpla ca instanța națională să ajungă la concluzia că, în opinia sa, cauza cu care a fost sesizată ridică un aspect nou al dreptului Convenției sau că starea de fapt în cauză nu se pretează la o

aplicare simplă și directă a jurisprudenței anterioare a Curții sau chiar că ar putea părea să existe o inconsecvență în jurisprudență. În astfel de circumstanțe este recomandat instanței naționale să se prevaleze de posibilitatea de a solicita emiterea unui aviz consultativ. Așadar, nu în orice situație Înalta Curte de Casație și Justiție va putea sesiza CEDO cu o astfel de solicitare. Același ghid atrage atenția cu privire la faptul că nu este permisă formularea unor întrebări pur abstracte, iar o astfel de cerere de aviz consultativ trebuie să provină dintr-o procedură internă în curs, pentru a cărei soluționare să fie necesară dezlegarea oferită de Curte. În cauză, în aceea ce privește prima întrebare, Înalta Curte apreciază că nu sunt incidente condițiile de sesizare cu un aviz consultativ, având în vedere că nu există o dificultate de aplicare a criteriilor Engel în cauze de această natură, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului fiind una consolidată sub acest aspect. În ceea ce privește întrebările care derivă din aceasta, care vizează principiul proporționalității aplicării sancțiunii, în raport de practica constantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, instanța de control judiciar reține faptul că în această etapă a analizei care vizează anularea raportului de evaluare nu se pune problema cercetării proporționalității sancțiunii care intervine ca o etapă distinctă și ulterioară, astfel încât, sub acest aspect, întrebările cu care se solicită sesizarea cu un aviz consultativ nu au legătură cu soluționarea prezentei cauze, nefiind susceptibile să ducă la dezlegarea acesteia. [ICCJ, s. cont. adm., dec. nr. 678/2023, *www.scj.ro*].

5. Procedura de confiscare a averilor. Admisibilitate aviz consultativ. *V.1. Cu privire la prima chestiune de principiu, respectiv dacă procedura de evaluare a averilor este o procedură penală, în sensul art. 6 alin. (1) CEDO, căreia i se aplică principiile și garanțiile CEDO în această materie.*

Cu privire la prima chestiune de principiu, respectiv dacă procedura de evaluare a averilor este o procedură penală, în sensul art. 6 alin. (1) CEDO, căreia i se aplică principiile și garanțiile CEDO în această materie, cele mai importante care își găsesc aplicabilitatea în prezenta cauză fiind sarcina și standardul probei, Înalta Curte reține reperele conturate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, care au făcut-o să aibă îndoieli cu privire la calificarea procedurii ce face obiectul recursului dedus judecății sale, un litigiu de contencios administrativ special potrivit dreptului național, din perspectiva aplicabilității laturii penale a art. 6 din Convenție. 38. Astfel, punctul de plecare în examinarea aplicabilității laturii penale a art. 6 din Convenție rezidă în criteriile enunțate în hotărârea *Engel și alții c. Țările de Jos*, pct. 82-83: 1) calificarea în dreptul intern; 2) natura infracțiunii; 3) gravitatea pedepsei pe care persoana în cauză riscă să o primească. Înalta Curte are în vedere faptul că, în cauza C-40/21, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a fost chemată să se